

Marek Tatar

"Eklezjalne kształty komunii", Marek Jagodziński, Radom 2012 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 50/2, 278-283

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Marek Jagodziński, *Eklezjalne kształty komunii*, Wydawnictwo Diecezji Radomskiej Ave, Radom 2012, ss. 215

W ramach zainicjowanej Serii Wydawniczej Wydawnictwa Diecezji Radomskiej *Theologia Radomiensia*, ukazał się pierwszy tom pt. *Eklezjalne kształty komunii*, autorstwa ks. dr hab. M. Jagodzińskiego, prof. UKSW. Należy podkreślić, że autor znany środowisku teologicznemu jako dogmatyk w swoich badaniach podejmuje zagadnienia dotyczące samej teologii *communio* oraz teologicznym wymiarom komunikacji, posiadającej wpływ na sposób rozumienia tego klucza soborowej eklezjologii. Jest to kolejna pozycja otwierająca ogromne perspektywy w tej dziedzinie, pomimo że w wyżej wymienionej serii ukazuje się jako pierwszy tom.

Jak zaznacza sam Autor, celem jest rozwinięcie komunijnego i jednocześnie soborowego modelu eklezjalnego, który jest wieloaspektowy oraz wielowymiarowy. Podjęte zagadnienie staje się niezwykle istotne w świetle konfrontacji Kościoła z rzeczywistością, w której egzystuje, zarówno wobec badań naukowych, jak również całego wymiaru pragmatycznego. Jest zatem próbą odpowiedzi na niezwykle istotne pytanie dotyczące kształtu Kościoła.

Już analiza struktury dzieła pozwala oczekiwać, że Autor zamierza poddać analizie teologicznej relację Kościoła wobec całej rzeczywistości około eklezjalnej. Z tego względu pierwszy rozdział dotyczy określenia Kościoła w odniesieniu do Soboru Watykańskiego II. Następnie wyjście ku innym dziedzinom, z których szczególne miejsce posiada socjologia. Kolejny rozdział traktuje o sposobie istnienia Kościoła we współczesnej rzeczywistości. Czwararty i piąty odnosi się do wymiaru sakramentalnego, ze szczególnym potraktowaniem „urzędu święceń”. Istotne miejsce zajmuje spojrzenie na cały wymiar ekumeniczny. Ostatni rozdział, brzmiący nieco prowokacyjnie, podejmuje zagadnienie aspektów demokratycznych w Kościele w kontekście jego struktury. Niewątpliwie taki układ przyjęty przez Autora podyktowany jest pragnieniem nowego, świeżego spojrzenia.

Punktem wyjścia jest nakreślenie kształtu Kościoła wynikającego z nauczania Soboru Watykańskiego II. Poprzez cały kontekst historyczny oraz podkreślenie kluczowych soborowych obrazów Kościoła takich jak, „Ciało Chrystusa”, „misterium – sakrament”, „lud Boży”, wskazuje bardzo trafnie na przełomowe znaczenie rozumienia go jako „komunii”. Aby dotrzeć do takiego ujęcia, które sięga samych jego początków potrzebna jest właściwa hermeneutyka nauczania soborowego. Bez niej istnieje bardzo realne niebezpieczeństwo pominięcia najbardziej właściwych elementów konstytuujących Kościół i jego

obraz. Kluczem do zrozumienia zarówno samej natury Kościoła, jak również jego powołania jest pojęcie „wspólnota wierzących” (łac. *communio* lub *congregatio*, gr. *koinonia*), które posiada swoje źródło w *communio* Trójcy Świętej. Z tego względu jak twierdzi Autor, komunია „ma charakter teologiczny, chrystologiczny, historio-zbawczy i eklezjologiczny. Jego konsekwencją jest wymiar komunijny nauczania, sakramentów, posługiwania i uświęcania.

Jak słusznie zauważa, idąc za M. Kehlem, Kościół jest „zjawiskiem” wielowymiarowym oraz wieloaspektowym, który egzystuje także w wymiarze doczesnym. Z tego względu musi uwzględniać także wymiar socjologiczny. W publikacji znajdujemy słowa, które brzmią dość radykalnie: „Teologia bez socjologii jest pusta, socjologia bez teologii jest ślepa” (s. 23). Te dwa wymiary Kościoła, tzn. niewidzialny oraz widzialny (teologiczny i socjologiczny), znajdują swoje odzwierciedlenie w Jezusie Chrystusie i pozostają rzeczywistością niepodzielną. Badanie nad rzeczywistością Kościoła musi jednak uwzględniać cały kontekst historyczno-społeczny oraz geograficzno-polityczny, ponieważ nie jest rzeczywistością wyizolowaną. Każda z dyscyplin posługuje się, jak podkreśla ks. M. Jagodziński, własną metodą badawczą, co jest rzeczą oczywistą. Uwzględniając cały kontekst „walki” pomiędzy tymi dziedzinami oraz różnorodności koncepcji (Höhn, Johannes A. van der Ven, Hermann J. Pottmeyer, M. Kehl), idąc szczególnie za tym ostatnim, Autor wskazuje bardzo słusznie na konieczność otwarcia interdyscyplinarnego w teologicznym opracowaniu Kościoła. Rozwiązanie sugeruje właśnie model komunijny. W ten sposób przeciwstawia się także ciągle stawianemu zarzutowi wobec teologii o nienaukowość. Ks. Jagodziński z powodzeniem wskazuje na możliwości uwzględnienia badań socjologicznych w teologii, podkreślając następujące racje: a. konieczność czerpania z tychże nauk, b. uwzględniania wyników badań socjologii – liczenie się z nimi, c. właściwe odkrywanie rzeczywistości doczesnej, w której Kościół rozwija się. Stwierdza za M. Kehlem: „Jeśli ktoś z powodów teologicznych odrzuca lub pomniejsza znaczenie naukowych analiz socjologicznych, tym samym nie akceptuje pośredniej formuły chalcedońskiej w eklezjologii – i to w wyraźnym przeciwieństwie wobec podejścia II Soboru Watykańskiego (s. 40). Pogodzenie tych dziedzin może dokonywać się w metodzie recepcji pośredniczącej zaproponowanej przez Kehla oraz H. J. Höhna i opierającej się na właściwym zrozumieniu zdobyczy socjologicznych, kontrolowane przejęcie tych zdobyczy do teologii oraz teologicznej refleksji oraz interpretacji posiadającej oparcie w Tradycji i Nauczycielskim Urzędzie Kościoła (s. 44-47).

Tak skonstruowane podstawy dają Autorowi publikacji możliwość dokonania analizy Kościoła we współczesności na bazie komunijno – komunikacyj-

nej. Konfrontacja Kościoła z wyzwaniami cywilizacyjnymi, jakie stają przed nim, domaga się właściwej refleksji teologicznej. Pośród nich jest całokształt nowoczesności i ponowoczesności, następne to wyzwania kulturowe, które nie pozwalają na „dopasowaniu” się Kościoła ale właściwej oceny i interpretacji prowadzącej do ewangelicznego formowania (opcja krytycznego kontrastu i krytycznego kompromisu), konfrontacja ze światem areligijnym oraz multireligijnym i multiwyznaniowym, próba odpowiedzi w świetle wiary na wyzwania takie jak wojna, cierpienie, kryzysy, globalizacja, masowa powszechna komunikacja, rozwój nauk biologicznych ingerujących w sferę życia człowieka, aż do poziomu manipulacji, zapotrzebowanie na autentyczną i głęboką duchowość.

Z analizy ks. Jagodzińskiego bardzo jasno wynika wspólnota drogi rozwijającej się szeroko rozumianej kultury człowieka i wiary. Jest to bardzo jasna odpowiedź na współczesne próby rozdzielenia tych dwóch sfer i separatystycznego traktowania tej relacji w odniesieniu do przeszłości. Mamy w tym miejscu do czynienia z całokształtem działania pastoralnego, które posiada swoje oparcie we właściwym widzeniu Kościoła i jego posłannictwa.

Pozostaje także bardzo istotne pytanie o przyszłość. Podejmując próbę odpowiedzi na to wyzwanie Autor uwzględnia współczesne trendy: relatywizacji, indywidualizacji, subiektywizmu, pluralizmu, materializmu wiążącego się z hedonizmem. Twierdzi, że należy uwzględnić progresywność w kształtowaniu świata opartą na wizji ewangelicznej. Jest to także odpowiedź na pojawiające się tendencje okultystyczno-sekciarskie. Z tego względu istnieje konieczność pogłębienia duchowości uwzględniającej doświadczenie mistyczne. Bardzo istotne jest ożywienie liturgiczne, które ma być rzeczywistym i autentycznym wyrazem wiary. Pośród wyzwań kształtujących przyszły obraz Kościoła musi znaleźć się bardzo realistyczny charakter działań wobec potrzebujących, przywracających właściwy sens rozumienia wolności połączonej z czynną miłością. W całokształcie przyszłościowej wizji Kościoła musi znaleźć się także cały wymiar profetyczny uwzględniający charakter współczesności. Nowa sytuacja chrześcijan musi rodzić nowość postawy świadka, którego autentyczność jest przekonująca dla niechrześcijańskiego świata. Takie ujęcie eklezyjalności uwzględniające wymiar komunijny, musi zawierać otwartość i różnorodność dróg rozwoju wiary, wynikające z natury Kościoła i tożsamości opartej na identyfikacji Chrystusa z nim. W tym kontekście ks. Jagodziński wskazuje na zadania eklezyjologii oraz wymagania wobec Kościoła. Wynikają one z dokonanych przez niego analiz i zawierają teologiczny opis rzeczywistości, w której znajduje się Kościół. Zgodnie z jego koncepcją komunijno-

-komunikacyjną, właściwe odczytywanie roli Kościoła w relacji do otaczającej rzeczywistości domaga się ewangeliczno-duchowego widzenia i rozumowania. Można powiedzieć, że Autor dokonuje reinterpretacji teologii „znaków czasu” wobec współczesnych wyzwań.

Fundamentalne znaczenie dla eklezjologii posiadają sakramenty, które Autor poddaje analizie pod kątem komunio-twórczym. Bardzo trafnie wskazuje że wszystkie są nośnikami charakteru komunijnego i dlatego należy mówić o sakramentologii personalistycznej i komunikacyjnej. Całokształt personalizmu sakramentalnego rzutuje na rozwój międzyosobowej relacji Boga i człowieka. W ten sposób rozwija się uświęcająca dla człowieka komunია. Bardzo trafnie ks. Jagodziński przytacza stwierdzenie E. Jüngela dotyczące rozumienia sakramentów jako „ludzkiego objawienia Boga” (s. 102), a co za tym idzie, odsłaniają one drogę jednoczenia się Boga z człowiekiem. Jednocześnie sakramenty sprawowane przez Kościół mocą Jezusa Chrystusa, posiadają charakter komunio-twórczy wobec jego wspólnoty.

Bardzo znaczną część swojego dzieła poświęca Autor sakramentowi święceń. Wynika to z ich znaczenia dla komunijnego charakteru Kościoła ale jednocześnie wprowadza w ten sposób bardzo klarowny sposób rozumienia zarówno samego kapłaństwa, jak również jego znaczenia dla współczesnego Kościoła oraz świata. Dokonuje tego, idąc za określeniami, które prezentuje G. Greshake w swojej publikacji. W ten sposób znajdujemy odpowiedź na wyzwania, z jakimi spotyka się współczesny kapłan w swoim życiu oraz posłudze. Właściwe urzeczywistnienie kapłaństwa dokonuje się przede wszystkim w posłudze duszpasterskiej, nadającej specyficzny styl samej duchowości kapłańskiej. Jak słusznie zostało podkreślone w publikacji, podobnie jak cały Kościół, tak również realizacja kapłaństwa urzeczywistnia się w konkretnym wymiarze społeczno-kulturowym. Współczesny świat stawia przed kapłaństwem wyzwania ujawniając w ten sposób swoisty „głód” autorytetu zbudowany na autentyczności. Realizacja powołania dokonuje się w bardzo konkretnych przestrzeniach duszpasterskich takich jak troska o zbawienie, sprawowanie sakramentów, głoszenie słowa Bożego, funkcja ojca i kierownika duchowego, diakonia na rzecz ubogich i potrzebujących, budowanie kształtu ekumenicznego życia wierzących. Musi opierać się na głębokiej identyfikacji prezbitera z Jezusem Chrystusem, tworzącej właściwą i zdrową duchowość kapłańską. Na podkreślenie zasługuje ujęcie przez Autora w sposób rozbudowany samego urzędu święceń. Z tego faktu wynika biskupstwo, prezbiterat oraz urząd diakona. Każdy z nich posiada właściwą sobie i charakterystyczną dla siebie drogę posługi komunijnej.

Komunijno-komunikacyjny wymiar eklezjologii w ujęciu ks. Jagodzińskiego otwiera ogromne przestrzenie badawcze w dziedzinie ekumenizmu oraz duchowości ekumenicznej. W ten sposób zmienia się spojrzenie na charakter samej ekumenii, jak również działania ekumenicznego Kościoła. Jest to zagadnienie szczególnie istotne w tym momencie, który możemy nazwać pewnym przełomem w sposobie bycia Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich wobec siebie oraz wobec wyzwań współczesności. Sposób rozumienia *communio*, który rodzi nowy rodzaj komunikacji, otwiera nowe możliwości poszukiwania jednoczącej prawdy oraz praktycznej koegzystencji. Nie niweluje to realnie i ciągle istniejących przeszkód, ale rodzi nową jakość spojrzenia ekumenicznego. Jak słusznie zauważa Autor, oparcie na komunijnym znaczeniu prawdy rzutuje na charakter i sposób prowadzenia dialogów bilateralnych oraz multilateralnych. Z tego nowego sposobu istnienia chrześcijan rodzi się model jedności oparty na *communio* trynitarnym i dąży do *communio* w Eucharystii, w jednym Kościele oraz wokół jednej widzialnej jego głowy, czyli każdorazowego papieża.

Ostatnia część opracowania, w sposób prowokacyjny, podejmuje zagadnienie aspektów demokratycznych na gruncie eklezjologii. Jest to bardzo odważne wyzwanie jakie podjął Autor w swojej publikacji, wyjaśniając, jak właściwie powinna ona być postrzegana w świetle współczesnych jej wykrzywień. Zarówno demokracja „totalna”, jak również „konstytucyjna” (s. 156-157), na gruncie eklezjologicznym zasadniczo różni się opierając się na wolności i ukierunkowaniu na osobę Boga. Ks. Jagodziński w tym kontekście omawia strukturę Kościoła oraz dokonuje interpretacji jego elementów strukturalnych, powołując się na Kard. T. Bertone, J. Ratzingera. Bardzo znamienne jest znaczenie „urzędu”, „charyzmatyczności”, „synodalności”. Komunijny charakter postrzegania Kościoła nadaje mu właściwe i pogłębione znaczenie, jak odczytujemy to w dokumentach Soboru Watykańskiego II (KK 21). W tym świetle w publikacji znajdujemy bardzo trafne opracowanie prymatu w relacji do kolegialności, kapłaństwa powszechnego i kapłaństwa sakramentalno-hierarchicznego, znaczenia świeckich, roli ruchów oraz stowarzyszeń. Publikacja otwiera w tym względzie nowe świeże podejście zarówno w wymiarze teologiczno-teoretycznym, jak również funkcjonalno-pragmatycznym.

Reasumując, należy stwierdzić, że opracowanie ks. dr hab. M. Jagodzińskiego prof. UKSW, będące owocem jego naukowych badań i poszukiwań opartych na kluczu komunijno-komunikacyjnym, wnosi nową jakość spojrzenia na eklezjologię. W ten sposób otwiera przestrzenie badawcze szczególnie dla teologii dogmatycznej, moralnej, pastoralnej, ekumenicznej czy też rodzi nowy spo-

sób patrzenia na duchowość eklezjalną i ekumeniczną. Na podkreślenie zasługuje odważne potraktowanie zagadnienia interdyscyplinarności w badaniach teologicznych. W ten sposób przed teologią otwierają się nowe przestrzenie naukowo-badawcze, zaś dziedziny współdziałające otrzymują głębsze podstawy, które nie zatrzymują ich jedynie na poziomie niebezpiecznego naturalizmu i humano-centryzmu. Obok ściśle teologicznego znaczenia, publikacja kreuje nową i bardzo klarowną perspektywę uczestnictwa Kościoła we współczesnej szeroko pojętej kulturze człowieka oraz formowaniu kształtu cywilizacji. Publikacja zasługuje zatem w pełni na uznanie i z pewnością przyczyni się do budowania wizerunku Kościoła we współczesnym świecie.

Ks. Marek Tatar

Dariusz Adamczyk (red.), *Fenomen sumienia*, Uniwersytet Jana Kochanowskiego, Kielce 2012, ss. 286.

Redaktor omawianej książki, Dariusz Adamczyk, jest specjalistą z dziedziny nauk teologicznych w zakresie katechetyki. Był On profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierownikiem Zakładu Wychowania Integralnego i Rewalidacji w Instytucie Edukacji Szkolnej, wykładowcą etyki i etyki zawodowej na Wydziale Pedagogicznym i Artystycznym, autorem wielu artykułów naukowych dotyczących katechezy, etyki i pedagogiki religijnej. Obecnie jest profesorem nadzwyczajnym Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu. Redaktor miał więc niewątpliwe kompetencje do podjęcia realizacji omawianego dzieła, a wydawana przez niego książka jest owocem współpracy ludzi zajmujących się profesjonalnie tematyką sumienia w związku z różnymi spełnianymi przez nich funkcjami, związanymi z nauką i wychowaniem młodych ludzi (zob. *Notki o autorach* na końcu książki). Jak napisał autor we *Wstępie*, „opracowanie dotyczące fenomenu sumienia jest ciągle aktualne i ma znaczenie fundamentalne dla prawidłowego rozwoju człowieka (...) ma na celu pomoc w osobistym jego odkrywaniu, uwrażliwianiu i czynieniu dojrzałym” (s. 8).

Pierwszy z zamieszczonych artykułów napisała Anna Wileczek o językowo-literackim obrazie sumienia w polszczyźnie, w którym ukazała semantykę i etymologię pojęcia „sumienie”, językowe stereotypy ujęcia tego pojęcia oraz odbicie w literaturze polskiej związanej z nim tematyki – aż po Internet i hip-hop.